

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто питання забезпечення державної підтримки розвитку корпоративних відносин, участь держави в формуванні корпоративних відносин. Розглянуто стан та недоліки нормативно-правового регулювання корпоративних відносин. Визначено рівень урегульованості нормативно-правової бази з питань забезпечення корпоративної безпеки. Розглянуто принципи побудови ефективної моделі корпоративного управління. Визначено напрямки формування та регулювання державою корпоративних відносин та забезпечення корпоративної безпеки. Визначено принципи розробки та прийняття Кодексу корпоративного управління України.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, правове регулювання забезпечення корпоративної безпеки, державне регулювання, корпоративні відносини.

O. V. RUDKOVSKY
National Transport University

THE ORGANIZATION OF STATE REGULATION OF CORPORATE SECURITY

The problems of state support for the development of corporate relations, the state's participation in the formation of corporate relations. The state and disadvantages of legal regulation of corporate relations. The level of settlement of the legal framework for enterprise security. The principles of building an effective corporate governance model. The directions of formation and regulation of the state of corporate relations and corporate security. It defines the principles of development and adoption of the Corporate Governance Code of Ukraine.

Keywords: security, economic security, legal regulation of corporate security, government regulation, corporate relations.

Постановка проблеми. Аналіз ефективності нормативно-правової бази та регулювання відносин в Україні продемонстрував її низький рівень та незбалансованість. Сучасні ринкові відносини визначають необхідність побудови власної моделі правового регулювання корпоративної безпеки підприємств, на основі вивчення досвіду розвинутих країн та враховуючи історичні, традиційні та культурні особливості нашої країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання державного регулювання корпоративних відносин вивчали науковці: Сітко І., Кібенко О.Р., Бланк І.А., Кирієнко А.В., Сафронова О., Понамаренко В.С., Пастернак-Таранушенко Г., Долженков О. Ф., Жуковська Ж. О., Головченко О. М.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Ефективність економіко-правових механізмів та корпоративного управління є визначальними факторами для розширення можливостей залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Тому виникає гостра необхідність для збільшення ролі державного забезпечення захисту прав власності всіх учасників корпоративних відносин.

Формулювання цілей. Нормативно-правова база регулювання корпоративних відносин в Україні потребує адаптації до європейських вимог та норм з урахуванням національних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із сторін забезпечення економічної безпеки підприємства є правове регулювання безпеки, яке передбачає законодавче регулювання всіх аспектів ведення господарської діяльності підприємств. З іншого боку, правове регулювання діяльності підприємства, яке є одним із шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства, забезпечує також і стабільну та зростаючу економіку та є одним із шляхів формування національної безпеки.

Всі суспільні відносини регулюються законами, встановленими державою чи суспільством. З погляду безпеки, право забезпечує економічну безпеку функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Принципи захисту економічної безпеки підприємством, інститути та засоби здійснення безпеки, норми та обсяги відповідальності за порушення права суб'єкта на безпечну економічну діяльність формують нормативно-правову базу.

Сучасні ринкові умови: процеси глобалізації та інтеграції зростання загроз рейдерських захоплень та поглинань підприємств з іншого вимагають побудови ефективної системи правового регулювання безпеки. Тому більшість розвинутих країн будують систему захисту в галузі корпоративного управління, створюють та приймають Кодекси корпоративного управління, завданням яких є забезпечення ефективного корпоративного управління

Вони описують структуру, обов'язки і відповідальність ради директорів, методи внутрішнього фінансового контролю, компенсації членам ради директорів та керівництву акціонерних компаній та різняться за ступенем регулювання корпоративних відносин.

Спільними принципами для корпоративних відносин є: однакове ставлення до всіх акціонерів; підзвітність наглядової ради та виконавчого органу; розкриття інформації і прозорість, тобто своєчасне і повне надання фінансової та іншої звітності; відповідальність за дотриманням інтересів міноритарних акціонерів та інших груп інтересів.

Положення кодексів зазвичай переглядають та корегують відповідно до змін, що відбуваються в країні, для адаптації до нових ринкових умов.

Важливість питання управління корпоративними відносинами з погляду забезпечення безпеки пояснюється особливостями умов та небезпек, які виникають в процесі переходу економіки до ринкових відносин. Етап переходу від державного управління до ринкової економіки визначається появою та розвитком приватних форм власності. В той же час зростає роль держави в регулюванні відносин на законодавчому рівні, тому для цього періоду характерне прийняття ряду законів, норм, актів з регулювання такої діяльності. Проте, більшість питань досі не врегульовані та не розглянуті на законодавчому рівні в достатньому обсязі, наприклад, питання, що стосуються регулювання та захисту права власності (в т.ч. прав власності на акції), регулювання фондового ринку і банківського сектора, створення рівних умов конкуренції для всіх суб'єктів господарювання, саме ці причини стають на заваді розвитку інвестиційної активності приватних осіб.

Отже, виходячи з вище сказаного, завданням держави є побудова збалансованих відносин з усіма учасниками корпоративних відносин, яке здійснюється через механізми законодавчого регулювання в чітко окресленій сфері державного регулювання, формування ефективної економічної системи і сприятливого ділового клімату через захист прав приватної власності (права власності на цінні папери).

Основою для запровадження дієвої політики держави в галузі забезпечення безпеки є формування єдиної і цілісної системи методів державного регулювання корпоративних відносин.

Належна ефективна політика регулювання корпоративних відносин забезпечується прийняттям сценарію довгострокового розвитку.

Принципи ефективної моделі корпоративного управління в Україні: заохочення більш ширшого залучення інвестицій у реальний сектор, захист прав всіх акціонерів та інвесторів; прозора діяльність, доступність інформації (розкриття інформації, прозорість фінансової звітності для всіх акціонерів); контроль за діями керівництва акціонерного товариства і крупних акціонерів, зокрема і держави, з боку наглядових рад, дрібних акціонерів, громадськості; підвищення відповідальності за угоди, що здійснюються з використанням службової інформації; обґрунтування і практичне використання у вітчизняній практиці корпоративного управління інструментів роботи з афілійованими особами; запобігання "розмиванню" акціонерного капіталу підприємств; антимонопольне обмеження перехресного володіння акціями з метою підвищення рівня конкуренції; залучення незалежних оцінювачів акціонерного капіталу; підготовка спеціалістів з питань корпоративного управління відповідно до вимог часу, враховуючи методичні підходи сучасної теорії та ефективної корпоративної практики [7].

Для побудови зваженої та ефективної політики держави в галузі корпоративного управління та захисту економічної безпеки використовують методи і засоби державного регулювання.

Методами державного регулювання корпоративних відносин називають способи владного впливу державних органів на процес розвитку корпоративного сектора економіки. Вибір методів корпоративних відносин залежить від особливостей самих корпоративних відносин [3], їх характер є комплексним і поєднує в собі зміст, напрями, основні суб'єкти та об'єкти, сфери регулювання, а також рівень, термін впливу держави на розвиток корпоративного сектора.

Ознаки методів державного регулювання корпоративних відносин розрізняють: за змістом, напрямками впливу, об'єктами впливу, сферою впливу, рівнем участі держави в управлінні, терміном дії, правовою природою, характером впливу, масштабами регулювання, характером регулювання [6].

Характеризуючи рівень урегульованості нормативно-правової бази з питань забезпечення корпоративної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, відмітимо її недосконалість. Нормативні акти та закони, що регулюють дану сферу, в більшості випадків недосконалі або можуть суперечити один одному. Розглянемо більш детально особливості законодавчої бази в Україні. За рівнем регулювання закони розподіляються на 3 рівні: перший рівень – це загальні, основні закони, що визначають основоположні засади функціонування суспільства (з точки зору питання, що розглядається, визначають загальні права громадян та об'єднань громадян на безпеку); другий рівень – це нормативні акти визначають законодавче поле діяльності спеціалізованих охоронних організацій та служб безпеки підприємств; третій рівень – це внутрішньокорпоративні документи, що стосуються системи нормативно-правового забезпечення корпоративної безпеки підприємства, вони визначають функції, обов'язки, відповідальність, взаємовідносини служби безпеки підприємства з іншими підрозділами.

Важливою стороною забезпечення корпоративної безпеки є діяльність служби безпеки підприємства.

Завдання, які виконує служба безпеки підприємства: моніторинг та збір інформації про зовнішнє середовище, подання звітності керівництву; інформаційно-аналітична робота для забезпечення захисту економічних інтересів підприємства; формування позитивного іміджу продукції та підприємства загалом.

Захист інформації (комерційної таємниці). З правового погляду комерційна таємниця є засобом захисту від недобросовісної конкуренції в межах реалізації права на інтелектуальну власність. Це загально визнане положення витікає зі змісту пункту VIII статті 2 Конвенції 1967 року, затвердженої Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, учасником якої є Україна [5].

Повною мірою ефективність виконання функцій з реалізації завдань службою безпеки підприємства залежить від досконалості законодавчої бази, і від рівня розробки внутрішньо корпоративних документів. Тобто в установчих документах підприємства слід описати принципи створення, мету та механізми діяльності, основні завдання служби корпоративної безпеки підприємства. Це наступні документи: статут підприємства, колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, наказ по підприємству щодо зберігання комерційної таємниці.

Діяльність служби корпоративної безпеки пов'язана з зовнішнім середовищем: з органами місцевої влади, з правоохоронними органами. Тому для гарантування безпеки підприємства важливо побудувати ефективну взаємодію з правоохоронними органами.

На нашу думку, основні напрямки вдосконалення та реформування нормативно-правової бази для забезпечення корпоративної безпеки підприємств наступні: розробка, прийняття та введення в дію Закону України „Про захист комерційної таємниці”, врегулювання питань пов'язаних з поняттям „комерційна таємниця” та „конфіденційна інформація”, розробка та прийняття закону про корпоративну безпеку підприємства, який би чітко визначив суть та призначення, функції та обов'язки, права та відповідальність служби безпеки підприємства.

Основні недоліки законотворчої діяльності у сфері забезпечення корпоративної безпеки підприємств, які потребують вдосконалення, на сьогоднішній день є: дисбаланс між законами і підзаконними нормативними актами, оскільки більшість питань, які належать до компетенції законів, регулюють за допомогою підзаконних нормативних актів; невідповідність нормативно-правової бази реаліям сьогоднішнього дня та декларативність існуючих документів; відсутність чіткого інституційного механізму моніторингу, наукової експертизи правового забезпечення безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності; відсутність законів прямої дії про корпоративну безпеку підприємства, детективну діяльність, надання охоронних послуг, захист комерційної таємниці та конфіденційної інформації.

Зважаючи на наміри інтеграції до Європейського Союзу, Україні слід приділити особливу увагу питанням вдосконалення законодавчої бази з захисту економічної безпеки, особливо з питань посилення правового захисту особистості, підприємства, національної безпеки. Для цього слід провести реформування національного законодавства з метою гарантування безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Ще один із напрямів регулювання конфліктів з правового аспекту. З цією метою слід підвищувати рівень корпоративної культури та корпоративної соціальної відповідальності. оскільки високий рівень корпоративної культури визначає її безконфліктність у корпоративних відносинах. Звичайно, причини виникнення конфліктів різноманітні, але регулювання конфліктів з правового аспекту допоможе розв'язати більшість проблем.

Напрямок регулювання правових майнових відносин передбачає регулювання відносин в компаніях з приводу інвестиційної діяльності, оскільки дивідендна політика не завжди захищає інтереси інвесторів (власників акцій). Сучасна економічна теорія виділяє досить різноманітні погляди на формування дивідендної політики. Серед найбільш розповсюджених наведемо наступні теорії дивідендної політики: теорія Модільяні-Міллера, “теорія переваги дивідендів” Д. Гордона і Д. Лінтнера, “теорія мінімізації дивідендів” (теорія податкових переваг), “сигнальна теорія дивідендів”, “теорія відповідності дивідендної політики складу акціонерів” (“теорія клієнтури”) [1].

Напрямок забезпечення – інформаційна безпека. Вітчизняне інформаційне законодавство, як основа юридичної інформаційної політики досить нерегульоване, прикладом таких питань є: право на інформацію, охорону персональних даних, діяльність телевізійних компаній.

Для запровадження ефективних методів регулювання інформаційної безпеки слід розробити та прийняти систему законів для формування політики щодо створення основ інформаційного суспільства [4].

В сфері інформаційної безпеки слід виділити питання системи електронної звітності, діючого ресурсу електронного реєстру, а також електронного ресурсу спрощеного реєстру, отримання ліцензій, реєстрації чи ліквідації підприємства. Як приклад слід використати досвід розвинутих країн з діючою практикою електронного способу співпраці з органами місцевої та державної влади. Такий спосіб дасть змогу спростити умови ведення бізнесу, що веде до розвитку корпоративних відносин.

Напрямок побудови ефективною системи розкриття інформації: введення в дію відповідного законодавства, яке визначає правове середовище для системи розкриття інформації і забезпечує прозорість українських емітентів, цінні папери яких перебувають у публічному обігу, та доступність інформації, що розкривається ними, для широкого кола інвесторів; поліпшення механізмів контролю і нагляду за виконанням вимог з розкриття інформації, притягнення до відповідальності за порушення таких вимог; використання сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності збору, обробки, аналізу та публічного розкриття інформації.

Слід відмітити, що в Україні досі немає загальноприйнятого Кодексу корпоративного управління України, прийняття якого дасть змогу визначити базові положення корпоративного управління, встановити норми корпоративних відносин.

Складаючи Кодекс корпоративного управління України, слід врахувати європейські методологічні підходи та принципи [2]: розподіл видів правового регулювання залежно від виду та розміру корпорації; широке використання для співпраці з органами державної влади сучасних інформаційних та комунікаційних технологій учасниками корпоративних відносин (мережі Інтернет, електронної пошти тощо); прозорий доступ до інформації, удосконалення механізму розкриття інформації як засобу регулювання відносин у сфері корпоративного управління; захист інтересів усіх учасників корпоративних відносин, збалансування інтересів різних груп учасників корпоративних правовідносин в правовому полі, захист інтересів самих компаній.

Характеризуючи вітчизняну систему корпоративного управління в Україні, відмітимо низький рівень наукового обґрунтування та адаптації до європейських вимог та положень, які характеризуються запровадженням та дотриманням найкращих стандартів корпоративного управління [2].

Отже, державне регулювання корпоративних відносин забезпечується наступними механізмами: у сфері законодавчого регулювання удосконаленням державної політики щодо розвитку фондового ринку та діяльності його учасників; регулювання та удосконалення конкурентної політики; регулювання майнових відносин; у сфері економічного впливу: вдосконалення фіскальної політики, збільшення державних інвестицій у корпоративний сектор.

Висновки. Одним з дієвих інструментів забезпечення безпеки функціонування підприємств є право. Завдяки ефективній законодавчій базі підприємство реалізує право на забезпечення захисту економічної безпеки діяльності. Нормативно-правова база захисту безпеки містить інститути та засоби його здійснення, права та обов'язки, обсяги відповідальності за порушення права суб'єкта на безпечну економічну діяльність.

Для України характерна несформована остаточно нормативно-правова база забезпечення корпоративної безпеки підприємства, причому в деяких питаннях закони висвітлюють проблему не в повному обсязі, а в інших – суперечать один одному. Розглянувши законодавство у сфері забезпечення безпеки розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, можемо зробити висновок, що до сьогодні на законодавчому рівні не розглянуті питання корпоративної безпеки підприємства (відсутні закони прямої дії про послуги охорони, детективну діяльність, захист комерційної таємниці та конфіденційної інформації).

Практична реалізація забезпечення корпоративної безпеки підприємства здійснюється шляхом створення служби безпеки підприємства, особливості якої залежать від особливостей підприємства: його організаційної структури, виробничо-господарського профілю діяльності, обсягів операцій, використовуються технології, чисельності та структури персоналу, регіональних та ринкових особливостей зовнішнього середовища. Принципи діяльності служби безпеки підприємства повинен відповідати таким вимогам: системність у вирішенні різноманітних проблем безпеки, функціональна спрямованість та економічна доцільність створення служби корпоративної безпеки

Крім того з погляду законодавства неврегульованим залишаються питання захисту майнових прав інвесторів, інформаційного захисту, корпоративної безпеки. Більшість підприємств, що зацікавлені в хорошій репутації, створюють Кодекси корпоративного управління, які описують принцип забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література

1. Бланк И.А. Управление прибылью / Бланк И.А. – К. : «Ника-Центр», 1998. – 544 с.
2. Кибенко О.Р. Глобальна реформа корпоративного права ЄС [Електронний ресурс] / О.Р. Кибенко // Центр європейського та порівняльного права. – Режим доступу : www.eclg.gov.ua.
3. Сафронова О. Методи регулювання корпоративних відносин та особливості їх впровадження в Україні [Електронний ресурс] / О. Сафронова // Наукова періодика України / Нац. бібл-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2005. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/dutp/2005-2/txts/soc/05somouu.pdf>.
4. Сітко І. Державне регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс] : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / І. Сітко. – 2009. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/content/352498.html>.
5. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
6. Зубок М. І. Безпека банків : навч. посіб. / Зубок М. І. — К. : КНТЕУ, 2002. — 305 с.
7. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект / Камлик М. І. — К. : Атіка, 2005. — 431 с.
8. Яременко С. М. Умови організації безпеки бізнесу в Україні / С. М. Яременко // Матеріали круглого столу [«Безпека бізнесу в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку»], (Київ, 03 грудня 2009 р.) / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — С. 76–80.

Надійшла 28.09.2015; рецензент: д. е. н. Лук'янова В. В.